

Jómagam alig várom már, hogy használható legyen a közös katalógus, megkönnyítené a dolgunkat, főleg hogy egyetlen felületen lehetne keresni és a kéréseket is feladni. Addig is napi munkám során mindenképpen arra törekszem, hogy olvasóink nem csak a saját állományunk, hanem a teljes dokumentumellátási-rendszer elégedett felhasználói legyenek, és minél gyorsabban jussanak hozzá a számukra fontos dokumentumokhoz.

JEGYZETEK

- 1 Nagy László: A Móricz Zsigmond Megyei és Városi Könyvtár újjáépítése. = Könyv, Könyvtár, Könyvtáros, 2008. 7. sz. 37. p.
- 2 Bánkeszi Katalin–Koltay Klára: Mi újság a MOKKA háza táján? A közös katalógus továbbfejlesztése az Országos Dokumentumellátó Rendszer és a könyvtárak szolgálatában. = Tudományos és Műszaki Tájékoztatás, 2011. 2. sz. 47. p.

Simon Szilvia

„KUL-Túra Élmény” órák a Berzsenyi Dániel Könyvtárban

2009-ben a Kulturális Turizmus Évéhez kapcsolódva az Oktatási és Kulturális Minisztérium „Nagy KUL-TÚRA” címmel pályázatot hirdetett. Célul tűzték ki, hogy a diákok informális keretek között, élményszerű programok révén ismerkedjenek meg a közgyűjteményekben őrzött tudásanyaggal. A pályázatra a Berzsenyi Dániel Könyvtár több javaslattal jelentkezett, amelyek megvalósításhoz kisebb összegű támogatást kapott.

A pályázat keretében megvalósított „KUL-Túra Élmény” mappáink – izgalmas könyvtárbeutazással egybekötött csoportos foglalkozáson bemutatandó – unikális dokumentumok címlapjának fotómásolatát és hozzá kapcsolódó képi és írásos érdekességeket tartalmaznak. A mappák három témakört ölelnek fel, egyik könyvtári óráink általános művelődéstörténeti kalandozást, a másik két foglalkozás pedig – többek között Vas megyei – irodalmi barangolást kínál könyvtári keretek között.

A Berzsenyi Dániel Könyvtár muzeális gyűjteményének túlnyomó többsége jogelődjei állományából származik. Az induló gyűjtemény a XIX. század során a Szombathelyi Casino, a Szombathelyi Ifjúsági Kör és magánszemélyek jóvoltából is gyarapodott. A XX. századi legnagyobb mértékű állománygyarapítás Pável Ágoston vezetői tevékenységéhez kötődik. Pável már különgyűjteményként tárta fel az 1800 előtti nyomtatványokat. A muzeális könyvtári dokumentumok körét időközben kiterjesztettük a megjelenés idejétől függetlenül különlegességnek

vagy ritkaságnak számító könyvekre is. Könyvtárunk értékőrző, -terjesztő szerepe tudatos, ennek következménye, hogy a példányok származása felkutatott, a művek művelődéstörténeti szerepe felderített és publikált.¹ Küldetésnyilatkozatunkban, stratégiai terveinkben pedig prioritást élvez minden olyan új elképzelés, koncepció, ami a tudásközvetítés szerepét hangsúlyozza.

Célunk, hogy könyvtárunk gyűjteményének ritka darabjait iskolai csoportok, baráti társaságok és más érdeklődő közösségek számára megismerhetővé tegyünk. A mappák összeállításánál fontos válogatási szempont volt a muzeális érték, ide tartoznak a keletkezés évéhez kötött kiadványok (ősnyomtatvány, régi magyar könyv, antikva), és a megjelenés időpontjától függetlenül, de könyvészeti szempontból különleges értékű nyilvántartott dokumentumok: az unikumok, a könyvritkaságok, a dedikált példányok, a művészi, eleve korlátozott számban elkészített könyvek, a cenzúra által a mű sokszorosítása után betiltott, de kis számban fennmaradt eredeti példányok, vagy az első kiadások.²

Az *Irodalmi érdekességek* elnevezésű mappába Berzsenyi Dániel 1813-as első kiadású verseskötetét; Tóth Árpád *Az öröm illan* című kötetének számozott, dedikált példányát; Csinszka verseinek 89. számú és a szerző kézjeggyel ellátott példányát; József Attila *Döntsél a tőkét, ne siránkozz* címmel 1931-ben megjelent, majd betiltott, 52-es sorszámmal viselő, dedikált kiadását, valamint Weöres Sándor és Nagy Gáspár helyi szerzők kézjeggyel ellátott példányokat válogattunk. Lengyel András irodalomtörténész szerint a könyv, amiben dedikáció olvasható, eleve érdeklődést kelt; ha pedig a dedikáló személye vagy az ajánlás címzettje jeles személyiség, még fokozottabb az érdeklődés. A dedikálás, a dedikált könyv megküldése a mecénásnak, a pályatársnak, a személyesen ismert s valamilyen szempontból fontos olvasónak, az irodalmi élet egyik rituáléja. A dedikációk publikussá tétele pedig kiegészítheti és színezteti az irodalomról való (sajnos, egyre elvontabb és sterilebb) beszédet.³

Az *Irodalmi út* címet viselő mappa Vas megyei irodalomtörténeti ritkaságokra hívja fel a figyelmet a Vas Megyei Irodalmi Út emlékhelyeinek (http://www.bdmk.hu/emlekhelyek/01_Irodalmi_Emlekhelyek.html) középpontba állításával. A bemutatásra kiválasztott dokumentumok közé került – az irodalmi útvonal haladási irányát követve elsőként Celldömölk kapcsán – az alsósági plébános, a szombathelyi Királyi Bölcsészeti Lyceum matematika professzora és nyelvtudósa, Kresznerics Ferenc által összeállított *Magyar szótár gyökérrenddel és deákozattal*; a csöngői származású Weöres Sándor *Hideg van* című dedikált verseskötete; az egyházashetyei születésű Berzsenyi Dániel 1813-as és 1860-as kiadású kötetei. Emellett megemlékezünk Dukai Takách Judit költőnőről, a kőszegi születésű Rájnis Józsefről, a történelmi Vas megyéhez kötődő Faludi Ferencről is. A kőszegi Hunyadi Mátyás Reáliskolai Nevelőintézet 1920-as évekbeli diákéletét megőrkítő Ottlik-mű, az *Iskola a határon* 1959-es kiadása és Békássy Ferenc – fiatalon meghalt zsenyei születésű költő, a cambridge-i egyetem diákja, John Maynard Keynes barátja – hátrahagyott írásai gazdagítják még a válogatást.

Szélesebb idősíkban és földrajzilag is nagyobb utat megtéve mozgunk *A papi-rusztekerctől az e-könyvtárig* című művelődéstörténeti könyvtári órán. Csoportos foglalkozás keretében ismerkednek a tanulók az *Őszösvetség* héber nyelvű, pergamenre írt kéziratától kezdve az 1494-es kiadású, iniciálékkal díszített ősnymtatványon keresztül egészen a Berzsenyi Dániel Könyvtár által épített Vasi Digitális Könyvtárig (<http://www.vasidigitkonyvtar.hu>).

A bemutatásra kiválasztott unikális dokumentumok a következők:

- [Biblia]. *Ószövetség. Részletek.* 4 Móz. 26,43 – 5 Móz 34,12
Pergamentekercs. H. é. n. Kézirat. Héber nyelven;
[DURANTIS, *Wilhelmus*] DURAND, *Guilielmus* (1237–1296)
Rationale divinatorum officiorum. Nürnberg, Antonius Koberger, 1494.;
EBER, *Paul* (1511–1569)
Calendarium historicum. Witte[n]berg, Georg Rhau, 1551.;
SZENCZI MOLNÁR *Albert* (1574–1634?)
Dictionarium Ungarico-Latino-Germanicum. [Nürnberg], Sumpt. M. Endter, 1708.;
MIKES *Kelemen* (1690–1761)
Török országi levelek, melyekben a II-ik Rákóczy Ferenc Fejedelemmel Bújdosó Magyarok Története ... előadatnak. Kiad. Kultsár István. Szombathely, Siess Antal Ny., 1794.

A három „KUL-Túra Élmény” mappa leggyakrabban választott témája ez, amelyre eddig közel egy tucatnyi csoport jelentkezett (első alkalommal, 2009. szeptember 15-én az Informatikai és Könyvtári Szövetség által meghirdetett NETre Kész Program keretében tartottunk ilyen foglalkozást, egyéb rendhagyó könyvtári programokkal összekötve – www.bdmk.hu Programok, Könyvtár más-ként menüpont). A ráhangolódást szolgáló bevezető kérdéseket követően kerül sor a könyvtári óra PowerPointos szemléltetésű levezetésére, ezáltal lehetőség nyílik a szóba kerülő történelmi helyszínek térképen való betájolására, az ugyanazon időben történt világtörténelmi, művészeti, művelődéstörténelmi jelentőségű események mozaikszerű felvillantására, az elhangzott információk vizuális megerősítésére.

Azáltal, hogy lehetőséget nyújtunk eredeti dokumentumokkal illusztrált órák megtartására, nem csupán elméletben ismerkednek meg a diákok az információ-hordozók, a könyv történetével, hanem eleven, kézzelfogható kapcsolatba is kerülnek vele, illetve annak (elzártan őrzött) dokumentumaival. Emlékezetes élménnyé válik a papirusz-, valamint a pergamenkészítés, a könyvtáblák díszítésére szolgáló lemezpréstechnika, az amerikai kontinens felfedezésével egy időben letkezett Koberger-ösnymtatvány – azáltal, hogy belepillanthatnak ezekbe a különleges könyvekbe. Megtapasztalhatják, milyen nehéz, embert próbáló munka lehetett az összerakható és szétszedhető betűk segítségével történő nyomtatás. A könyvkötészeti műhelyünktől szemléltetési szándékkal kért betűket kézbe vehetik, és a fordítottan látható betűket rakosgathatják. Ekkor említjük Gutenberg 42 soros Bibliáját, amelynek grandiózussága – az előtte tapasztaltak tükrében – könyvnyerben felfoghatóvá válik számukra.

A Vas Megyei Önkormányzat és a sárvári Nádasdy Ferenc Múzeum – német-újvári várban berendezett – Vasi Reneszánsz című kiállításán 2010-ben szereplő, *Bánffy-krónika*ként híressé vált kalendárium is tartogat a hallgatóság számára érdekességeket. Megismerkedhetnek az alsólendvai Bánffy családdal, amelynek tagjai nemzedékről nemzedékre örökítve, családi naplónak használták a könyvet, amely az 1522-től 1671-ig terjedő időszak család- és kortörténelmi forrása. A magyar nyelvű bejegyzések egyikét közösen tanulmányozzuk, és megfejtjük a hallgatóság számára általában ismeretlen „negyedfél esztendő” szó jelentését.

Böngészhetik a sárvári vár urának, az országbíró, nádor Nádasdy Tamás és felesége, Kanizsai Orsolya híres levelezését. Mikes Kelemen *Törökországi levelei* kéziratának rejtélyes Szombathelyre kerülését is bogozgatjuk, szó esik a tudós pap-

tanárról, Kultsár Istvánról, aki közreadója volt a művelődéstörténeti és irodalomtörténeti ritkaságnak. Látványos és tanulságos lehet számukra a könyvillusztrálás történetébe való betekintés, az Országos Széchényi Könyvtár által épített Bibliotheca Corviniana Digitalis (<http://www.corvina.oszk.hu>) e-corvináitól az ősnymtatványok fametszetein keresztül Sylvester János Újtestamentum fordításáig, amely a XVI. században készült legszebb magyar könyvként van számon tartva. A „túra” keretében könyvtárunk elektronikus szolgáltatásai közül saját építésű teljes szövegű adatbázisunkat ajánljuk a programot választók figyelmébe. A Vasi Digitális Könyvtár a Vas megye történetével foglalkozó, a XIX. század végén és a XX. század elején megjelent köteteket, illetve összefoglaló művekre vonatkozó részleteit tartalmazza. A túra-témához helytörténeti vonatkozással kapcsolódó digitalizált dokumentumra hívjuk fel a figyelmet, részben könyvekre (*A Szombathelyi Egyházmegye története*. Szombathely, 1929–1935.), részben aprónyomtatványokra, fényképekre, illetve az elektronikus publikációkra, de bemutatjuk az e-bookot is.

A szombathelyi és a városkörnyéki diákok és tanárok szívesen és gyakran élnek az intézményünk kínálta tanórai lehetőséggel könyvtári órák és témahetek alkalmazásával is. A könyvtárban szinte észrevétlenül lehet tanítani egy-egy jól sikerült órán, közben a gyerekek rácsodálkoznak több, már korábban tanult ismeretre, újból és újból felfedezik ugyanazt, de másképp, egyben megerősítve a szaktanár oktató munkáját. A tematikák köre rugalmasan alakítható, pedagógusi kérés szerint bővíthető a kívánt plusz információkkal vagy tárgyterülettel.

Fontos számunkra Vas megye, illetve a régió könyves, könyvtári kultúrájának ápolása, a régió könyvkulturális hagyományainak megismerése és kincseinek megismertetése. Az e célból létrehozott rendhagyó órák sikeresnek mondhatók, a visszajelzések pozitívak, a „Kul-TÚRA Élmény” mappák megjelenését követően terjedelmes írás jelent meg a helyi napilapban *A Berzsényi könyvtár mappákba kivonatolva értékeit* címmel.⁴ A kedvező fogadtatást támasztja alá az egyre növekvő igény a foglalkozások iránt és a tanulói, tanári megelégedettség kifejezésre juttatása a foglalkozásokat követően.

Hisszük, hogy munkánk – a diákok könyvtárba csalogatása, a könyvtár értő módon való használatának kialakítása, a ránk bízott kulturális javak értékének őrzése, terjesztése, tudatosítása, felfedeztetése – nem hiábavaló. Kitartó munkával és megfelelő pozitív szemlélettel érhetjük el célunkat, hogy „*a kultúra fogyasztása: élmény és szenvedély*” legyen, Petró Katalin közgazdász szavait idézve.⁵

JEGYZETEK

1 Régi nyomtatványaink tudományos feldolgozását 2002-től kezdtük publikálni: Kincsek a Berzsényi Dániel Könyvtár gyűjteményében. A dokumentumok jegyzéke. Összeáll. Janics Edina, Szabó Márta. In: A Berzsényi Dániel Könyvtár. Fejezetek Szombathelyi könyvtártörténetéből 1880–2002. Szerk. Nagy Éva. Szombathely, BDK, 2002. 120–158. p.

2007-ben megjelent évkönyvünkben szintén található a Berzsényi Dániel Könyvtár legkorábbi kiadású könyveiről publikáció: Szabó Márta: Az értékőrző könyvtár. Gyűjteményünk 1711 előtt kiadott könyvei. In: A Berzsényi Dániel Könyvtár évkönyve 4. Szerk. Pallósiné Toldi Márta. Szombathely, BDK, 2007. 72–111. p.

- 2 Székelyné Török Tünde: A könyv kálváriája. Első kiadások a magyar irodalomban és a Berzsenyi Dániel Könyvtár gyűjteményében. In: A Berzsenyi Dániel Könyvtár évkönyve 4. Szerk. Pallósiné Toldi Márta. Szombathely, BDK, 2007. 112. p.
- 3 Lengyel András: A dedikáció-kutatás lehetőségei, <http://www.c3.hu/~iris/01-1/lengyel.htm> letöltés ideje: [2011. 12. 06.]
- 4 Merklin Tímea: Kul-Túra Élmény. A Berzsenyi könyvtár mappákba kivonatolta értékeit. = Vas Népe, 2010. január 21. 7. p.
- 5 Petró Katalin: A kultúra fogyasztása: élmény és szenvedély avagy Adalékok a kultúra menedzseléséhez. = Vezetéstudomány, 2000. 12. sz. 16. p.

Baráthné Molnár Mónika